

รสชาติและสายใย : ความสัมพันธ์ของอาหารและครอบครัวในวรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศส

วิริญจน์ หุตะสังกา¹

(วันที่รับ: 4 ส.ค. 2566; วันที่แก้ไขเสร็จ: 14 ธ.ค. 2566; วันที่ตอบรับ: 14 ธ.ค. 2566)

บทคัดย่อ

ในวรรณกรรมเยาวชน อาหารมักแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในครอบครัว เนื่องจากอาหารเป็นประสบการณ์ร่วมระหว่างสมาชิกในครอบครัว ทุก "เวลาและพื้นที่" ที่เกี่ยวข้องกับอาหารในบ้านของตัวละครเด็กจึงมีคุณค่าสำหรับตัวละครดังกล่าวเสมอ ไม่ว่าจะเป็นช่วงมื้ออาหารซึ่งเป็นเวลาที่ครอบครัวสานสายใยผ่านการแบ่งปันอาหารและการสนทนา หรือห้องครัวซึ่งเป็นสถานที่ที่สมาชิกในครอบครัวช่วยกันเตรียมอาหารพลางพูดคุยสัพเพเหระ จึงเป็น "เวลาและพื้นที่" ซึ่งสร้างความทรงจำให้แก่ตัวละครและสามารถสืบทอดภูมิปัญญาด้านอาหารและการครัวต่อกันมา

บทความฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาหารกับครอบครัวในวรรณกรรมเยาวชนภาษาฝรั่งเศสเกี่ยวกับครอบครัวและ/หรืออาหาร 29 เล่มที่ตีพิมพ์ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19-21 ว่าวรรณกรรมเยาวชนนำเสนอความสัมพันธ์ของครอบครัวผ่านฉากเกี่ยวกับอาหารได้ในรูปแบบใดบ้าง และเน้นคุณค่าใดเกี่ยวกับครอบครัวเป็นพิเศษหรือไม่ โดยจะแบ่งตามฉากที่อาหารและตัวละครปรากฏอยู่พร้อมกันทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ 1) "ฉากโต๊ะอาหาร" ซึ่งเป็นฉากที่ตัวละครมีปฏิสัมพันธ์กันในขณะแบ่งปันอาหารซึ่งกันและกัน 2) "ฉากห้องครัว" ที่แสดงภาพการประกอบอาหารร่วมกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว 3) "ฉากบ้านในความทรงจำ" ที่ตัวละครถูกกระตุ้นให้ระลึกถึงด้วยอาหารในยามที่ต้องจากบ้านและครอบครัวไป

คำสำคัญ: อาหาร ครอบครัว สายใย บ้าน วรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศส

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อีเมล: virine.h@cmu.ac.th

Taste and Kinship: Connection between Food and Family in French Children's Literature

Virine Hutasangkas²

(*Received: August 4, 2023; Revised: December 14, 2024; Accepted: : December 14, 2024*)

Abstract

Food is often used to represent kinship in children's literature. This is because food is a shared experience that can bring people together. Therefore, every "time and space" in a young character's house related to food is always cherished by the character itself and the writer: mealtimes, which are a time for families to come together and bond, and the kitchen, which is a place where families come together to cook and talk. The dining table and mealtime, along with the kitchen and food preparation time, are therefore "time and space" where memories are made and traditions are passed down.

Therefore, this article aims to study the relationship between food and family in 29 French children's literature about family and/or food published between the 19th and 21st centuries, divided according to the setting in which food and characters appear. How can children's literature present relationship within a family through food-related scenes? Are there any particular family values emphasized by children's literature? There are 3 types in total: 1) "dining table scenes", which are scenes in which characters interact while sharing food with each other, 2) "kitchen scenes", which show scenes of family members cooking together, 3) "home scenes in characters' memory," where the characters' memory about home is stimulated with food when they have to leave home and family.

Keyword: food, family, kinship, home, French children's literature

² Lecturer at Division of French, Department of Western Languages, Faculty of Humanities, Chiang Mai University

บทนำ

ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในวรรณกรรมเยาวชนทุกวัฒนธรรมไม่ว่าประเภทของวรรณกรรมเรื่องดังกล่าวจะเป็นประเภทใดก็ตาม (ก๊วผ่านวัย แพนตาซี สืบสวน ผจญภัย ฯลฯ) ทั้งนี้เป็นเพราะครอบครัวเป็นหน่วยสังคมแรกที่เด็กได้รู้จักและข้องเกี่ยว อีกทั้งยังเป็นหน่วยสังคมที่สำคัญที่สุดในการขัดเกลาเด็กในด้านความคิดและหล่อหลอมคุณค่าทางสังคมที่สำคัญ วรรณกรรมเยาวชนซึ่งมีหน้าที่ให้ความบันเทิงไปควบคู่กับการสะท้อนความจริงในแง่มุมต่าง ๆ ในสังคมจึงต้องถ่ายทอดภาพของครอบครัวที่หลากหลายและปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในครอบครัวให้ผู้อ่านวัยเยาว์เข้าใจและยอมรับ ดังนั้นภาพของครอบครัวที่วรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสสะท้อนออกมาจึงมีทั้งครอบครัวที่กลมเกลียวและครอบครัวที่แตกแยก ถึงกระนั้นภาพของครอบครัวที่ผู้เขียนหลายคนพยายามสนับสนุนให้เกิดขึ้นในชีวิตจริงของผู้อ่านคือครอบครัวที่มีความสุขและสมาชิกในครอบครัวเข้าใจกัน (Mietkiwicz & Schneider, 2010, p. 84) วรรณกรรมเยาวชนจึงพยายามสร้าง "สายใย" ที่เชื่อมโยงตัวละครสมาชิกของครอบครัวโดยหวังให้ผู้อ่านทั้งเด็กและผู้ปกครองนำไปปรับใช้กับครอบครัวของตน

Monica Janowski (2007, p. 5) กล่าวว่า สิ่งที่ถูกทอดทิ้งในครอบครัวได้มีประสิทธิภาพนักคือ "อาหาร" เพราะนับแต่โบราณกาล มนุษย์ต้องรวมกลุ่มกันในช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องกับอาหารทั้งสิ้น นับตั้งแต่การหาวัตถุดิบ (ล่าสัตว์ เก็บพืชผลต่าง ๆ) การปรุงอาหาร และการรับประทานอาหาร การใช้เวลาร่วมกันในทุกสามขั้นตอนนี้จึงเป็นการสร้างสายใยในหน่วยสังคมที่เรียกว่าครอบครัว แม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปและมีวิทยาการอำนวยความสะดวกในขั้นตอนการหาวัตถุดิบ แต่มนุษย์ส่วนใหญ่ยังคงปรุงอาหารและรับประทานอาหารร่วมกันในครัวเรือน

บทความฉบับนี้จึงต้องการศึกษาความสัมพันธ์ของฉากที่เกี่ยวข้องกับอาหารและสภาพของครอบครัวในวรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึง 21 ที่มีแก่นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวและ/หรืออาหารทั้งหมด 29 เรื่อง³ ว่าวรรณกรรมเยาวชนนำเสนอความสัมพันธ์ของครอบครัวผ่านฉากเกี่ยวกับอาหารได้ในรูปแบบใดบ้าง และเน้นคุณค่าใดเกี่ยวกับครอบครัวเป็นพิเศษหรือไม่ โดยจะแบ่งตามฉากที่อาหารและตัวละครปรากฏอยู่พร้อมกันทั้งหมด 3 ประเภท เรียงจากสถานที่ที่ตัวละครเด็กจะได้มีส่วนร่วมเมื่ออายุมากขึ้นเรื่อย ๆ ได้แก่ 1) "ฉากโต๊ะอาหาร" ซึ่งเป็นฉากที่ตัวละครมีปฏิสัมพันธ์กันในขณะที่แบ่งปันอาหารซึ่งกันและกัน เป็นสถานที่เกี่ยวกับอาหารที่แรกที่เด็กจะได้มีส่วนร่วม 2) "ฉากห้องครัว" ที่แสดงภาพการประกอบอาหารร่วมกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว

³ แบ่งเป็นวรรณกรรมเยาวชนที่ตีพิมพ์ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 3 เรื่อง คริสต์ศตวรรษที่ 20 8 เรื่อง และคริสต์ศตวรรษที่ 21 18 เรื่อง โดยใน 29 เรื่องนี้ เป็นหนังสือภาพ 12 เล่ม นวนิยายขนาดสั้น 3 เล่ม นวนิยายความยาวไม่เกิน 200 หน้า 11 เล่ม และนวนิยายความยาวเกิน 200 หน้า 3 เล่ม

ซึ่งเด็กจะได้เป็นส่วนหนึ่งเมื่อเติบโตขึ้นมา 3) "ฉากบ้านในความทรงจำ" ที่ตัวละครถูกกระตุ้นให้ระลึกถึงด้วยอาหารในยามที่ต้องจากบ้านและครอบครัวไป

"กินข้าวพร้อมหน้า" : ฉากโต๊ะอาหารและวัฒนธรรมการกินของชาวฝรั่งเศส

การรับประทานอาหารร่วมกันเป็นวิถีปฏิบัติที่พบได้ในหลายวัฒนธรรม มนุษย์มิได้กินเพื่อมีชีวิตรอดเท่านั้น แต่ยังกินเพื่อความสุขจาการรสชาติและสานสัมพันธ์กับผู้คนในวงสังคมเดียวกันอีกด้วย นับแต่โบราณกาล โต๊ะอาหารและห้องอาหารมักเป็นสถานที่สำหรับการพบปะ แบ่งปัน และแลกเปลี่ยน โต๊ะจึงมิได้มีหน้าที่เป็นเพียงที่วางอาหารและอุปกรณ์ที่ใช้ในการรับประทานอาหาร แต่เป็นสถานที่รวมผู้คนที่มีการจัดระเบียบหรือความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันให้มาปฏิสัมพันธ์กันผ่านการรับประทานอาหารและพูดคุย (Badinou et al., 2020, p. 10) การนั่งร่วมโต๊ะอาหารจึงถือเป็นชนบในการเข้าสังคม ในวัฒนธรรมตะวันตก การพูดคุยระหว่างรับประทานอาหารร่วมกันเป็นวิธีการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกร่วมโต๊ะที่มีประสิทธิภาพมาก (Flandrin, 1996, p. 103) ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวได้ถูกนำเสนอในวรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสมาโดยตลอด ผ่านฉากการรับประทานอาหารพร้อมหน้าในครอบครัวและในกลุ่มมิตรสหาย

ตั้งแต่ยุคโบราณ (l'Antiquité) การรับประทานอาหารคนเดียวถือเป็นสิ่งที่ผิดจารีต และผู้ที่รับประทานอาหารคนเดียวมักถูกมองว่าเป็นผู้ที่ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมด้วยเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับวิธีการกินทั้งสิ้น เช่น Diogène Laërce (n.d.) ได้บันทึกใน *Vies, doctrine et sentences des philosophes illustres* ว่า นักปราชญ์ Diogène de Sinope ผู้มีชีวิตอยู่ในช่วง 400 ปีก่อนคริสตกาลและมีพฤติกรรม "แหะกระดูกราวกับสุนัข" (Diogène Laërce, VI, p. 46) มักนั่งแยกจากผู้อื่นบนโต๊ะอาหาร หรือกรณีของ Lucullus นักรบชาวโรมันผู้ถูกขับออกจากวงสังคมของตนเมื่อวางมือจากการรบจึงไม่มีผู้ร่วมโต๊ะอาหารเหมือนเช่นครั้งยังรุ่งเรือง แต่ก็ยังสั่งให้พ่อครัวทำอาหารปริมาณเท่ากับเมื่อครั้งมีแขกเหรื่อ จนเกิดคำกล่าวอันโด่งดังว่า "เย็นนี้ ลูกุลุสจะรับประทานอาหารมือเย็นที่บ้านของลูกุลุส"⁴ (Lauriou, 2008, p. 398) หรือดังที่ Estelle Masson (2004, p. 117) ยกตัวอย่างวิธีการบริโภคของนักพรตในหลายศาสนาที่ต่างจากมาตรฐานสังคม ทำให้ไม่สามารถร่วมรับประทานอาหารกับผู้อื่นได้ เช่น การจำกัดประเภทอาหาร การอดอาหาร การกินอาหารเฝ้าบูต เป็นต้น ในช่วงยุคกลางของยุโรปที่สภาพสังคมศักดินาบังคับให้บรรดาไพร่ต้องแบ่งปันอาหารและที่อยู่อาศัยกัน การแยกตัวเพื่อรับประทานอาหารคนเดียวถือเป็นความเหินแกลดอย่างยิ่ง ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีกรณีตรงข้ามโดยสิ้นเชิง ดังเช่นกรณีของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ผู้เสวยพระกายาหารพระองค์เดียวท่ามกลางข้าราชการบริวารเนื่องจากสถานะทางสังคมของพระองค์คือสมมติเทพจึงไม่มีผู้ใดบังอาจยกตนเสมอพระองค์และร่วมโต๊ะเสวยได้ (Lauriou, 1999, 110) ภาพเชิงลบของการกินดื่มคนเดียวยังสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน เช่นการดื่มสุราคนเดียวไม่ว่าจะในยามสุขหรือยามเศร้า (Flandrin, 1999, p. 31)

⁴ « Ce soir, Lucullus dine chez Lucullus. »

ตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสที่จำต้องรับประทานอาหารคนเดียวมักเป็นทั้งตัวละครชายขอบของสังคมที่ตนอยู่และมีพฤติกรรมการกินที่ผู้อื่นไม่ยอมรับ ถึงกระนั้นตัวละครเหล่านี้จะถูกนำกลับมาเข้ามาในสังคมอีกครั้งโดยตัวละครอื่นที่เข้ามาผูกมิตรและนำมาสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น ในหนังสือภาพเรื่อง *L'ami du petit tyrannosaure* (Seyvos, 2003) ตัวละครไดโนเสาร์ถูกขับออกจากสังคมสัตว์ป่าและต้องหาอาหารกินตัวเดียวอยู่เสมอเนื่องจากคอยไล่กินสัตว์อื่น ๆ ตลอดเวลา จนกระทั่งหนูตัวหนึ่งซึ่งมีพลังวิเศษป้องกันตัวเองไม่ให้ถูกกิน มาสอนไดโนเสาร์ทำขนมเค้กเพื่อที่จะได้ไม่ต้องกินสัตว์ตัวอื่นในป่าอีก หลังจากนั้นไดโนเสาร์จึงมีเพื่อนและยังแบ่งขนมเค้กให้สัตว์อื่นในป่าได้อีกด้วย หรือในหนังสือภาพเรื่อง *Monsieur Colibri* (Billon, 2015) ที่ตัวละครเอกมีลักษณะทางกายภาพต่างจากนกฮัมมิงเบิร์ดปกติจนทำให้สัตว์อื่นในป่าไม่กล้าเข้าใกล้ ทว่าความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของตัวละครดังกล่าวก็ทำให้สัตว์อื่นชื่นชมจนตัดสินใจจัดงานเลี้ยงต้อนรับและรับประทานขนมร่วมกันในตอนท้ายเรื่อง ซึ่งการแบ่งปันและยอมรับขนมรวมถึงการรับประทานขนมด้วยกันในทั้งสองเรื่องนี้หมายถึงการสานสัมพันธ์และยอมรับตัวละครชายขอบเข้าสู่สังคม เป็นการชูคุณค่าทางสังคมเกี่ยวกับความหลากหลาย (diversité) ที่วรรณกรรมเยาวชนในคริสต์ศตวรรษที่ 20-21 พยายามผลักดันนั่นเอง (วิริยจน์ หุตะสังกาศ, 2566, น.176)

ในขณะเดียวกัน การรับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่นได้สร้างมารยาทในการรับประทานอาหารขึ้นมา มารยาทประเภทแรกที่มนุษย์กำหนดขึ้นมาคือการแบ่งปันอาหาร เนื่องจากมนุษย์ต้องเผชิญกับภาวะอาหารขาดแคลนมาโดยตลอดและต้องค้นคว้าเรียนรู้ที่จะผลิตอาหารให้เพียงพอกับจำนวนประชากรมาตั้งแต่ยุคโบราณ ในยุคกรีกโบราณที่มนุษย์สามารถสังหารกันเพื่อแย่งอาหารกันได้นั้น การแบ่งปันอาหารถือเป็นมารยาทอันน่าประทับใจอย่างยิ่ง (Nadeau, 2010, p. 100) ในยุคกลางช่วงต้นที่เกษตรกรรมยังพัฒนาไม่เต็มที่ การกินโดยไม่หิวและการดื่มโดยไม่กระหาย หรือการรับประทานอาหารบนโต๊ะมากเกินไป ถือว่าไม่สุภาพ และการแบ่งชิ้นเนื้อหรือปลาที่ใหญ่กว่าให้ผู้อื่นเป็นมารยาทที่ดี ซึ่งในช่วงยุคกลางนี้เองที่มารยาทบนโต๊ะอาหารเคร่งครัดมากขึ้น เช่น การล้างมือก่อนรับประทานอาหาร การให้เกียรติผู้ร่วมโต๊ะอาหาร (รอให้ผู้อื่นนั่งลงพร้อมหน้าแล้วจึงเริ่มรับประทาน ไม่ตักอาหารในขณะที่ผู้อื่นกำลังตักอยู่ ไม่ลุกออกจากโต๊ะอาหารในขณะที่ผู้อื่นยังรับประทานอยู่ เป็นต้น) การใช้ผ้าเช็ดปาก การไม่จับอวัยวะต่าง ๆ ขณะรับประทานอาหาร (เช่น การเกา การลูบ การเช็ดปากหรือจุมูกด้วยมือ เป็นต้น) (Buschinger, 1996) โดยมารยาทบนโต๊ะอาหารนี้ถูกจำกัดอยู่ในวงชนชั้นสูงและศาสนจักรมาโดยตลอด และเด็กมักจะไม่ได้รับอนุญาตให้ร่วมโต๊ะกับพ่อแม่ ผู้ที่มีหน้าที่สอนเรื่องมารยาทในวัยเด็กคือพี่เลี้ยงและครู (Murcott, 1997, p. 43) ดังที่สะท้อนผ่านผลงานที่แต่งขึ้นสำหรับเด็ก เช่นงานเขียนของ Erasmus ที่สอนให้เจ้านายพระองค์หนึ่งใช้มีดสะอาดตัดแบ่งอาหารและไม่รับประทานอาหารมูมาม่า (Beardsworth & Keil, 1997, p. 103) หรือในวรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสเรื่อง *Les Malheurs de Sophie* (Ségur, 1858) ซึ่งผู้เขียนดาร์ยศเคาน์เตสได้แต่งขึ้นเพื่อสอนหลานสาวของตน ได้ปรากฏฉากที่ตัวละครแม่ซึ่งเป็นชนชั้นสูง "ส่งอาหาร" ไปให้ลูกรับประทานในห้องของตนเอง (Ségur, 1858, p. 74) และตัวละครพี่เลี้ยงเป็นผู้ที่คอยเตือนให้รับประทานแต่พอดี (Ségur, 1858, p. 79)

มารยาทบนโต๊ะอาหารเริ่มเผยแพร่มายังประชาชนทั่วไปในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่อรัฐเห็นความสำคัญของสาธารณสุขและโภชนาการมากขึ้น และสั่งสอนสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นภายในครอบครัวและโรงเรียนมาจนถึงปัจจุบัน โดยในสังคมฝรั่งเศสช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา วรรณกรรมเยาวชนมีบทบาทในการสอนมารยาทในการรับประทานอาหารและมารยาทในการร่วมโต๊ะเป็นอย่างมาก ในฉากรับประทานอาหารซึ่งมักประกอบด้วยตัวละครผู้ใหญ่และเด็ก ผู้ใหญ่มักสวมบทบาท "ผู้สอน" และ "ผู้วางกฎ" และเด็กมักเป็น "ผู้เรียน" และ "ผู้จำต้องปฏิบัติตามกฎ" อยู่เสมอ อีกทั้งการร่วมโต๊ะรับประทานอาหารมักถูกนำเสนอในสองแง่มุม คือ เวลาแห่งความสุขของครอบครัว และในทางกลับกันก็สามารถเป็นเวลาแห่งการโต้เถียงระหว่างสมาชิกในครอบครัวโดยขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของตัวละครเด็ก เช่น ในหนังสือภาพเรื่อง *T'choupi aime la galette* (Courtin, 2007) เมื่อซูปีอยากกินขนมกาแลตต์สองชิ้น พ่อจึงต้องอธิบายแก่ซูปีว่าสมาชิกบนโต๊ะอาหารจะต้องได้รับขนมครบทุกคนเสียก่อน ซูปีจึงมอบขนมให้คุณยาย และสมาชิกทุกคนก็รับประทานอาหารพร้อมหน้าอย่างเอร็ดอร่อย ทว่าเด็กบางคนก็ไม่เชื่อฟังกฎ ทำให้ต้องสร้างปมปัญหาที่นำไปสู่การประนีประนอมระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก เช่นในเรื่อง *Goûte au moins !* (Brami, 2005) ซึ่งชื่อเรื่องนำมาจากประโยคที่ผู้ใหญ่มักพูดกับเด็กที่เลือกกินว่า "ลองชิมดูก่อน" นำเสนอฉากที่ตัวละครเด็กปฏิเสธอาหารทุกจานที่แม่ตั้งใจทำเพราะใส่ผักที่ตนไม่ชอบ จนวันหนึ่งผักต่าง ๆ จึงออกมาประท้วงด้วยความน้อยใจว่า "เธอเกลียดเราทั้ง ๆ ที่ไม่รู้จักพวกเราด้วยซ้ำ!"⁵ (Brami, 2005, p. 7) เป็นการสอนทั้งตัวละครเด็กและผู้่านวัยเยาว์ให้ลองรับประทานอาหารก่อนที่จะตัดสินว่าตนชอบหรือไม่ชอบ หรือหนังสือ *Petit manuel pour passer à table* (Battault, 2017) ได้นำเสนอภาพเด็กที่ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่ยอมมารับประทานอาหารเมื่อผู้ใหญ่เรียก ไม่ยอมล้างมือ และไม่ยอมรับประทานอาหารผัก ผู้ใหญ่จึงต้องประนีประนอมโดยการอธิบายว่าเราต้องรับประทานอาหารให้หมดจานเพื่อแสดงความเคารพต่อผู้เตรียมอาหาร หรือ เราต้องรับประทานอาหารเพราะร่างกายของเราต้องการสารอาหารหลายประเภท เป็นต้น

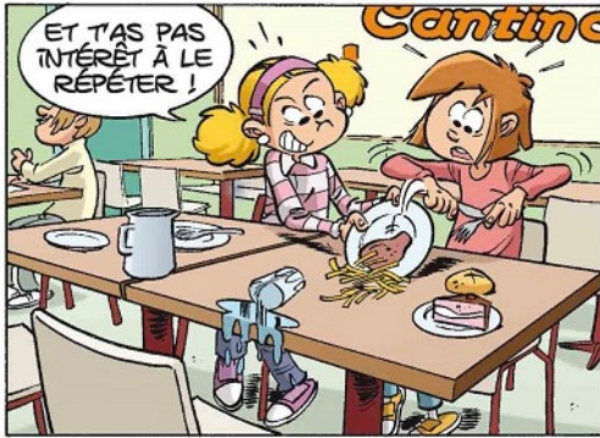
นอกจากมารยาทบนโต๊ะอาหารแล้ว ตัวละครผู้ใหญ่ยังสอนประวัติศาสตร์อาหารให้แก่ลูกหลานของตนในฉากการร่วมโต๊ะอาหารในครอบครัวอีกด้วย โดยมักเป็นอาหารที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลต่าง ๆ เพราะเทศกาลในวัฒนธรรมฝรั่งเศสเป็นช่วงเวลาที่ครอบครัวและมิตรสหายมารวมตัวและเฉลิมฉลองด้วยกันผ่านกิจกรรมและมื้ออาหารพิเศษที่จะรับประทานเฉพาะช่วงเทศกาลดังกล่าวเท่านั้น เช่น เครปในวันแสกเทียน (la Chandeleur) ขนมกาแลตต์ในวันสมโภชพระคริสต์แสดงองค์ (l'Épiphanie) และขนมเค้กชอนไม้ในวันคริสต์มาส เป็นต้น วรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสมักกล่าวถึงความสำคัญของเทศกาลเหล่านี้และความเป็นมาของมื้ออาหารพิเศษที่เกี่ยวข้อง โดยมักมีภาพการเฉลิมฉลองอย่างอบอุ่นระหว่างสมาชิกในครอบครัวและมิตรสหายสอดแทรกอยู่ตลอดการดำเนินเรื่อง เช่น หนังสือภาพเรื่อง *T'choupi fait des crêpes* (Courtin, 2020) เริ่มต้นเนื้อเรื่องโดยการบอกผู้อ่านว่าวันนี้เป็นวันแสกเทียน ก่อนที่เมื่อพลิกหน้าถัดไปจะพบฉากที่ซูปีต้อนรับญาติ ๆ ที่มาที่บ้านเพื่อทำเครป

⁵ « Tu nous détestes sans même nous connaître ! »

และรับประทานร่วมกันเพื่อเฉลิมฉลอง หรือในหนังสือภาพเรื่อง *La véritable histoire de la Galette des Rois* (Boucher, 2006) ที่ตัวละครเด็ก ๆ ล้อมวงรับประทานขนมกาแล็ตต์ในวันสมโภชพระคริสต์แสดงองค์และสงสัยว่าเหตุใดจึงต้องซ่อนตุ๊กตากระเบื้องไว้ในขนม คุณยายจึงอธิบายประวัติความเป็นมาของเทศกาลดังกล่าวและที่มาของขนมกาแล็ตต์

ความสำคัญประการสุดท้ายของฉากรับประทานอาหารในวรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสคือการสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมโต๊ะอาหารไม่ว่าจะเป็นครอบครัวหรือมิตรสหายก็ตาม เนื่องจากการรับประทานอาหารร่วมกันเป็นการสร้างสายใยทางสังคม ผู้ที่ร่วมโต๊ะอาหารเดียวกันมักมีความสัมพันธ์กันประเภทใดประเภทหนึ่งหรือหากว่าไม่เคยผูกสัมพันธ์กันมาก่อนก็สามารถใช้โอกาสในการร่วมโต๊ะเพื่อทำความรู้จักกันได้ (Montmasson, 2019) วรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสมักนำเสนอฉากมื้ออาหารโดยมีตัวละครมากกว่าสองตัวละครขึ้นไปเสมอถึงแม้ว่าหนังสือเล่มนั้นจะไม่เกี่ยวกับการรับประทานอาหารโดยตรง แต่ฉากมื้ออาหารเป็นฉากที่พบได้บ่อยครั้งและมักเกิดเหตุการณ์สำคัญในฉากดังกล่าวโดยเฉพาะเมื่อตัวละครต้องกล่าวถึงปัญหาส่วนตัวให้แก่ครอบครัวหรือมิตรสหายได้รับรู้ เช่น ในเรื่อง *Tout contre Léo* (Honoré, 1996) ซึ่งยกประเด็นความรักร่วมเพศในวัยรุ่น การติดเชื้อเอชไอวี และการสนับสนุนของครอบครัวที่เข้าใจ ฉากที่ตัวละครเลโอซึ่งติดเชื้อเอชไอวีต้องแจ้งครอบครัวเรื่องดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงต้นเนื้อเรื่องหลังจากที่ทั้งครอบครัวรับประทานอาหารมือเย็นกันแล้ว บทสนทนาระหว่างมื้ออาหารไหลลื่นและสนุกสนานแม้ว่าพี่น้องจะถกเถียงกันบ้าง การพูดคุยแลกเปลี่ยนบนโต๊ะอาหารที่อบอุ่นนี้เองที่ทำให้ตัวละครหลักกล่าวสารภาพกับสมาชิกในครอบครัวว่าติดเชื้อเอชไอวี (Honoré, 1996, pp. 21-22)

เช่นเดียวกัน หนังสือการ์ตูนเรื่อง *Seule à la récré* (Blotz, 2017) ซึ่งนำเสนอประเด็นการกลั่นแกล้งในโรงเรียน ได้สร้างภาพคู่ตรงข้าม (le contraste) ระหว่างโต๊ะอาหารที่โรงเรียนและบ้านที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครหลักกับผู้คนในสถานที่สองแห่ง เนื่องจากตัวละครหลักถูกกลั่นแกล้งจากเพื่อนร่วมชั้นที่มีลักษณะเป็น "ผู้มีอำนาจ" (le dominant) ในชั้นเรียน เพื่อนคนอื่นก็ไม่กล้าผูกมิตรด้วยเพราะเกรงจะถูกกลั่นแกล้งเช่นเดียวกัน ตัวละครหลักจึงต้องนั่งรับประทานอาหารเพียงคนเดียวในโรงอาหารบนโต๊ะสำหรับ 4 ที่นั่ง และเพื่อนนิสัยแสบผู้นั้นก็เขามารังแกทันที (รูปภาพที่ 1) ในขณะที่ในบ้านของตัวละครมีโต๊ะสำหรับ 4 ที่นั่งเช่นกันแต่สมาชิกในบ้านนั่งรับประทานอาหารพร้อมหน้าจันไม่เหลือที่ว่าง (รูปภาพที่ 2) ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นในครอบครัวทำให้ช่วงมื้ออาหารเป็นเวลาสำหรับปรับทุกข์ที่ตัวละครหลักสามารถเล่าเรื่องที่โรงเรียนให้ครอบครัวรับรู้และหาวิธีแก้ปัญหา ฉากสนทนาที่โต๊ะอาหารจึงเป็นการสื่อให้เด็กรู้ว่าครอบครัวพร้อมรับฟังปัญหาและช่วยแก้ไขเสมอ และสามารถใช้เวลาที่รับประทานอาหารพร้อมหน้าในการบอกเล่าเรื่องของตนให้ครอบครัวรับรู้ได้

(รูปภาพที่ 1)

(รูปภาพที่ 2)

รูปภาพที่ 1 : ตัวละครเด็กเกรเชือกการิสกำลังแกล้งตัวละครหลักพร้อมกำชับว่า "ห้ามเล่าให้ใครฟังเชียวนะ!"

รูปภาพที่ 2 : ตัวละครพ่อแม่แสดงความห่วงใยและพร้อมแก้ไขปัญหาค้นหา โดยทั้งสองคุยกันว่า "ทนไม่ไหวกับเด็กที่ช็อกการิสนี่แล้วนะ" "เดี๋ยวลีโม่งครั้งเราจะไปเจอพ่อแม่เขาที่หน้าประตูโรงเรียน ต้องคุยกับพวกเขาให้รู้เรื่องแล้ว!"

ภาพของครอบครัวที่ไม่ได้รับประทานอาหารพร้อมหน้าพร้อมตาพบได้ค่อนข้างยากในวรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศส เนื่องจากคนฝรั่งเศสในปัจจุบันยังคงให้ความสำคัญกับการรับประทานอาหารพร้อมหน้าพร้อมตา โดยเฉพาะอาหารมื้อเย็นแม้จะมีเวลาในการรับประทานอาหารน้อยลงเนื่องจากชีวิตที่เร่งรีบมากขึ้น (Lhuissier et al., 2013) กรอบเวลาที่สั้นลงนี้ทำให้บางครอบครัวเปลี่ยนจากจารีตการรับประทานอาหารสามชุด (จานเรียกน้ำย่อย จานหลัก และขนมหวาน) เหลือเพียงอาหารจานหลักและขนมหวานเท่านั้น แต่สิ่งที่ไม่เคยเปลี่ยนคือความสำคัญของการรับประทานอาหารกับสมาชิกครอบครัว (Tichit, 2015) ดังที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *Les zinzins de l'assiette* (Audren, 2011) ได้สะท้อนภาพแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ต้องทำงานล่วงเวลาบ่อยครั้ง แต่ก็ต้องรีบกลับมารับประทานอาหารเย็นกับลูกชายทั้งสองคนให้ทันเวลามื้ออาหาร ดังนั้นเมื่อพบฉากที่ครอบครัวในวรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสไม่ได้รับประทานอาหารด้วยกันจึงมักเกิดจากเหตุการณ์ฉุกเฉินที่ทำให้ผู้ปกครองต้องออกจากบ้านไปในช่วงมื้ออาหาร เช่นในเรื่อง *Le cabanon de l'oncle Jo* (Smadja, 1996, p. 26) ที่ในเวลาอาหารเช้าของตัวละครจะต้องพบคุณป้าในห้องครัวเสมอ ทว่าในวันนั้นไม่มีใครอยู่ในบ้านแม้แต่คนเดียว ทำให้ตัวละครกลัวและร้องตะโกนเรียกคุณป้าหลายครั้ง จนคุณป้าที่กำลังกลับเข้ามาในบริเวณบ้านได้ยินและรีบเข้ามาปาลอบโยนเธอ

นอกจากโต๊ะอาหารแล้ว สถานที่อีกแห่งที่เชื่อมโยงครอบครัวเข้ากับอาหารคือห้องครัว ฉากห้องครัวพบได้บ่อยครั้งในวรรณกรรมเยาวชนเนื่องจากเป็นสถานที่จำเป็นสำหรับปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิตอย่างการเก็บ

อาหารและการปรุงอาหาร ดังนั้นก่อนจะมาถึงฉาก "กินข้าวพร้อมหน้า" ได้นั้น อาหารบนโต๊ะจะถูกปรุงใน "หัวใจของบ้าน" อย่างห้องครัวก่อนเสมอ

"หัวใจของบ้าน" : บทบาทของห้องครัวและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว

ห้องครัวคือหัวใจของบ้านเพราะเป็นสถานที่ประกอบอาหารให้สมาชิกในบ้านอิ่มท้อง ทว่าบทบาทของห้องครัวในฐานะหัวใจของบ้านนั้นเพิ่งเริ่มต้นเมื่อช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เท่านั้น เนื่องจากในระบอบศักดินา ห้องครัวสามารถแสดงถึงชนชั้นของคนในบ้านได้ชัดเจนเพราะผู้ที่ "ทำงาน" ในห้องครัวสามารถใช้สถานที่เพื่อปรุงอาหารให้แก่เจ้านายเท่านั้น ตนเองต้องไปรับประทานอาหารในห้องที่จัดไว้โดยเฉพาะ ส่วนเจ้านายผู้รับประทานสิ่งที่ปรุงและนำออกจากห้องครัวไปแทบไม่ปรากฏตัวในสถานที่ดังกล่าว ในขณะเดียวกันห้องครัวในสมัยนั้นก็ยังเป็นสถานที่หวงห้ามซึ่งคนนอกที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนในสังกัดขุนนางเจ้าของบ้านไม่สามารถเข้ามาได้ เช่น คนส่งของ นักเดินทาง เป็นต้น มีเพียงแขกของเจ้าของบ้านเท่านั้นที่มีสิทธิ์เข้ามาในห้องครัวได้ ดังที่ Alain-René Lesage (1736, p. 219) ได้บรรยายห้องครัวของบ้านหลังหนึ่งว่าเป็นสถานที่สำหรับผู้ที่มิสิทธิ์ตามหน้าที่ ได้แก่ พ่อครัว (un cuisinier) ผู้ช่วยพ่อครัว (un aide-de-cuisine) และพ่อครัวฝึกหัด (un fouille-au-pot) เท่านั้น หลังการปฏิวัติฝรั่งเศสค.ศ. 1789 ประชาชนมักอาศัยอยู่เป็นครอบครัว ทุกบ้านไม่ว่าจะรวยหรือจนย่อมมีสถานที่ประกอบอาหาร กลายเป็น "หัวใจของบ้าน" ที่หล่อเลี้ยงชีวิตสมาชิกทุกคน เช่นในเรื่อง *Sans famille* (Malot, 1878, p. 20) ครอบครัวของตัวละครหลักผู้ยากจนอาศัยอยู่ในบ้านชนบทหลังเล็กที่ "ห้องครัวก็คือห้องนอนข้างเตาไฟก็เป็นสถานที่รับประทานอาหาร [...] อีกข้างก็วางเครื่องเรือนสำหรับนอน"⁶ ซึ่งคล้ายกับเรื่อง *Quatre sœurs : Geneviève* (Ferdjoux, 2003, p. 77) ซึ่งตีพิมพ์ในอีก 125 ปีต่อมา ห้องครัวของตัวละครที่ต้องทำงานหนักเพื่อเลี้ยงดูปากท้องของทั้งครอบครัวอาศัยอยู่ในห้องชุดในเขตชานเมืองกรุงปารีสที่ประกอบด้วยห้องสองห้อง ห้องแรกคือ "ห้องครัว-ห้องรับประทานอาหาร-ห้องอาบน้ำ-ตู้เก็บของ" และห้องที่สองคือ "ห้องนั่งเล่น-ห้องนอน-ห้องดูโทรทัศน์-ห้องอ่านหนังสือ" จะเห็นว่าแม่ที่อยู่อาศัยจะมีขนาดเล็กเพียงใดก็ยังต้องมีส่วนที่แยกไว้สำหรับประกอบอาหารเสมอ

ทว่าสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาคือบทบาทของ "ผู้ดูแล" ห้องครัว จากคนรับใช้ในสังคมศักดินา กลายเป็นผู้หญิง (ทั้งในบทบาทของภรรยา แม่ ย่ายาย และลูกสาว) ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งจะคล้ายกับการแบ่งหน้าที่ตามเพศในสมัยโบราณกาลที่มนุษย์เพศหญิงมีหน้าที่ดูแลอาหารและเลี้ยงลูก ส่วนผู้ชายต้องออกหาทรัพยากรนอกบ้านมาจุนเจือครอบครัวทั้งในรูปแบบของการล่าสัตว์และการเข้าสู่ตลาดแรงงาน (Beardsworth & Keil, 1997, p. 16) เมื่อล่วงเข้าคริสต์ศตวรรษที่ 21 หน้าที่เตรียมอาหารถูกมอบหมายให้สมาชิกคนใดก็ได้ในครอบครัวที่ "มีเวลา" ทำอาหาร ไม่ว่าจะเป็นพ่อ แม่ หรือลูก ๆ ในช่วงวัยที่

⁶ « ...notre cuisine était en même temps notre chambre à coucher. Àuprès de la cheminée tout ce qui servait au manger [...] à l'autre bout les meubles propres au coucher... »

แตกต่างกัน การแบ่งหน้าที่ในครอบครัวตามเพศได้เปลี่ยนแปลงไปตามระบบสังคมและเศรษฐกิจ วัฒนธรรมฝรั่งเศสดั้งเดิมมีรูปแบบการแบ่งหน้าที่ตามเพศชัดเจนกว่าผู้หญิงต้องทำงานบ้านและเตรียมอาหารก่อนเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในช่วงทศวรรษ 1960 ที่ผู้หญิงเริ่มเข้าตลาดแรงงาน รับบทบาทผู้หาเลี้ยงครอบครัวมากขึ้นและลดบทบาทในบ้านลงอย่างเห็นได้ชัด ในช่วงนี้เองที่วรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสเริ่มนำเสนอบทบาทของสมาชิกในครอบครัวที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลา ผู้อ่านจะพบภาพของ "พ่อบ้าน" (un homme au foyer) ที่เตรียมอาหารให้ภรรยาและลูกได้มากขึ้น เช่นในเรื่อง *Les zinzins de l'assiette* ตัวละครที่เป็น "ผู้รู้ด้านการครัว" (« excellent cuistot ») คือพ่อของเพื่อน ผู้รับหน้าที่ดูแลอาหารและหน้าที่อื่น ๆ ในบ้านด้วยเช่นกัน ในที่นี้ผู้เขียนได้ศึกษาพลวัตบทบาทของสมาชิกในครอบครัวและการแบ่งบทบาทหน้าที่ในบ้านตามเพศ โดยเฉพาะหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับอาหารจากวรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 21 ทั้งหมด 5 เรื่องที่มีฉากการแบ่งบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการเตรียมอาหารอย่างชัดเจน ได้แก่

1. Jules Renard, *Poil de carotte*, 1894.
2. Jean de Brunhoff, *Babar en famille*, 1938.
3. Jean-Jacques Sempé et René Goscinny, *Le petit Nicolas et les copains*, 1963.
4. Brigitte Peskine, *Chef de famille*, 1992.
5. Audren, *Les zinzins de l'assiette*, 2011.

ในเรื่อง *Poil de carotte* ที่มีการแบ่งหน้าที่ชัดเจนว่า งาน "นอกบ้าน" อย่างการล่าสัตว์และงานซ่อมแซมเป็นของผู้ชายและงานเตรียมวัตถุดิบเป็นของผู้หญิงดังบทบรรยาย "เช่นเดียวกับทุกครั้ง เมอลิเยอเลอปิกนำของออกจากกระเป๋าใส่เหยื่อจากการล่าสัตว์ ในนั้นมีนกกระทาสองตัว พี่ชายเฟลิกซ์จัดบันทึกบนกระดานที่แขวนอยู่บนกำแพง [...] พี่สาวแอร์เนสตินถลกหนังและถอนขนสัตว์ที่ล่ามาได้"⁷ (p. 27) ซึ่งคล้ายกับในเรื่อง *Babar en famille* แม้ว่าบาบาร์ซึ่งเป็นพ่อจะตื่นเต้นดีใจกับการมีลูกเพียงใด หน้าที่ดูแลลูกจะเป็นเซแลสต์ผู้เป็นแม่และพยาบาลพี่เลี้ยงเสมอ ดังที่เห็นในฉากที่ลูกสาวกลืนของเล่นลงไปและแม่อีกวิ่งมาดูแลหาทางช่วยเหลือทันที ในขณะที่บาบาร์มีหน้าที่เล่นกับลูกในห้องของเล่นเท่านั้น และเมื่อรับประทานอาหารขณะไปปิกนิกเสร็จ เซแลสต์มีหน้าที่เก็บจานและบาบาร์ไปตกปลาพักผ่อนที่แม่น้ำคนเดียว

บทบาทที่ผู้หญิงต้องทำงานในบ้านและเตรียมอาหารในขณะที่ผู้ชายทำงานนอกบ้าน-พักผ่อนในบ้านยังคงมีอยู่ในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 ดังในเรื่อง *Le petit Nicolas et les copains* ทว่าสิ่งที่เปลี่ยนไปคือ

⁷ « Comme à l'ordinaire, M. Lepic vide sur la table sa carnassière. Elle contient deux perdrix. Grand Frère Félix les inscrit sur une ardoise pendue au mur. [...] Soeur Ernestine dépouille et plume le gibier. »

การโต้แย้งเรื่องความไม่ยุติธรรมของบทบาทที่ผู้หญิงได้รับ ดังที่เห็นได้ในฉากที่พ่อไม่ยอมกอดกับแม่ที่กำลังโมโหจึงตอบไปว่าขอดื่มกาแฟเย็น ๆ ไม่ได้หรือ แม่จึงเถียงขึ้นว่า "อ้อ ใช่สิ [ฉัน]มันก็แค่สาวใช้ที่คอยชงกาแฟใส่นมกับทำงานบ้านเท่านั้น"⁸ พ่อจึงเถียงกลับว่า "[ผม]ก็ต้องทำงานหนักเพื่อหาเงินมาให้[คุณ]มีอะไรมาชงกาแฟใส่นมให้งล่ะ"⁹ (p. 21) ช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1960 เป็นช่วงที่มีการยกประเด็นเรื่องความยุติธรรมทางสังคมในหลากหลายมิติ ทั้งความเท่าเทียมระหว่างวัย (เด็ก-วัยรุ่น-ผู้ใหญ่) ความเท่าเทียมทางเพศ เป็นต้น การถกเถียงเรื่องบทบาทของผู้หญิงจึงถูกพูดถึงมากขึ้นในสื่อต่าง ๆ รวมถึงวรรณกรรมเยาวชน ทั้งนี้ นอกจากงานบ้านและการเตรียมอาหารแล้ว แม่ก็ต้องคอยดูแลลูกชาย ส่วนพ่อจะคอยกำชับให้ลูกทำตามที่แม่บอกเท่านั้น

หลังคริสต์ทศวรรษที่ 1960 เราจะเห็นความเปลี่ยนแปลงของบทบาทของสมาชิกในครอบครัวอย่างชัดเจน เช่นในเรื่อง *Chef de famille* ซึ่งชื่อเรื่องทำให้ผู้อ่านต้องหาคำตอบว่าตัวละครใดทำหน้าที่ "หัวหน้าครอบครัว" ระหว่างพ่อที่ทำหน้าที่เพียงส่งเงินมาจุนเจือครอบครัวจากต่างประเทศ แต่เมื่อพ่อตกงาน แม่ต้องออกไปทำงานในขณะที่พ่อรับหน้าที่ทำงานบ้าน ซื้ออาหาร และเตรียมอาหารให้ทุกคนในครอบครัว พี่ชายที่คอยดูแลน้องสาวในวันที่พ่อกับแม่ไม่อยู่ หรือน้องสาวที่เตรียมอาหารเช้า ๆ ให้พี่ชายที่นอนตื่นสาย ซึ่งเมื่ออ่านจบแล้วก็จะได้คำตอบว่าทุกคนสามารถเป็นหัวหน้าครอบครัวได้ตามโอกาสที่เอื้ออำนวย เพราะคำว่า "หัวหน้าครอบครัว" ในหนังสือเรื่องนี้หมายถึงผู้ที่ดูแลคนในบ้านให้กินอิ่มนอนหลับอย่างสุขสบายใจนั่นเอง

ถึงกระนั้นทุกครอบครัวที่กล่าวถึงในข้างต้นประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวดั้งเดิม คือ พ่อ แม่ และลูก แต่ในเรื่อง *Les zinzins de l'assiette* นำเสนอภาพครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวซึ่งลูกทั้งสี่คนเกิดจากพ่อคนละคนทั้งหมด แม่จะเป็นหัวหน้าผู้แจกจ่ายหน้าที่ให้ลูก ๆ ดังเช่นในฉากไปซื้อของที่ซูเปอร์มาร์เก็ต แม่ออกคำสั่งว่า "ลูกไปหยิบผงซักฟอก ส่วนลูกไปหยิบกระดาษชำระ แล้วก็ลูกไปหยิบนมมาหนึ่งแพ็ค!"¹⁰ ทว่าเนื่องจากแม่เองก็ต้องทำงานนอกบ้าน พี่ชายคนโตและคนรองจึงรับหน้าที่ทำอาหาร นอกจากนี้ นิยายเรื่อง *Les zinzins de l'assiette* ยังนำเสนอภาพอีกครอบครัวหนึ่งที่พ่อรับหน้าที่ดูแลงานครัวทั้งหมด รวมไปถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากนมเองในบ้านซึ่งเคยเป็นหน้าที่ของผู้หญิงในคริสต์ศตวรรษที่ 19¹¹ (Tremblay, 1993, p. 227)

⁸ « ...oh! bien sûr, [je suis] juste bonne à préparer le café au lait et à faire le ménage... »

⁹ « ...[moi] qui travaillai[s] durement pour que [tu aies] de quoi préparer le café au lait. »

¹⁰ « Toi, tu vas prendre la lessive, toi, le papier-toilette, et toi, le pack de lait ! », p.8

¹¹ Martine Tremblay, « La division sexuelle du travail et la modernisation de l'agriculture à travers la presse agricole, 1840-1900 », *Revue d'histoire d'Amérique française*, vol. 47, n°2, 1993, p. 227.

จากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปเป็นตารางบทบาทของสมาชิกในครอบครัวที่เกี่ยวกับอาหารได้ดังนี้

	หาวัตถุดิบปรุงอาหาร / หาเงินเพื่อซื้ออาหาร	เตรียมอาหาร
<i>Poil de carotte</i> , 1894.	พ่อ	แม่, พี่สาว
<i>Babar en famille</i> , 1938.	ไม่ปรากฏ	แม่
<i>Le Petit Nicolas et les copains</i> , 1963.	พ่อ	แม่
<i>Chef de famille</i> , 1992.	พ่อ, แม่	พ่อ, แม่, พี่ชาย, น้องสาว
<i>Les zinzins de l'assiette</i> , 2011.	แม่	แม่, พี่ชาย

จะเห็นได้ว่าบทบาทเกี่ยวกับอาหารค่อย ๆ เปลี่ยนไปตามกาลเวลา ทั้งพ่อและแม่สามารถจัดหาอาหารครอบครัวได้ โดยเฉพาะหน้าที่ในห้องครัวที่เคยถูกกำหนดให้เป็นของผู้หญิง จะเป็นสมาชิกใดในครอบครัวก็ได้โดยไม่ยึดติดกับเพศอีกต่อไป โดยนับตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ประเทศฝรั่งเศสให้ความสำคัญกับการนำเสนอเรื่องความหลากหลายของรูปแบบครอบครัวเพื่อสร้างความเข้าใจและความเคารพในความแตกต่างของแต่ละบุคคล ผู้อ่านจึงพบภาพครอบครัวที่สอดคล้องกับสภาพสังคมในความเป็นจริงได้มากขึ้น

นอกจากนี้ Ann Alston (2004, p. 55) ตั้งข้อสังเกตว่าครอบครัวในวรรณกรรมเยาวชนที่รักใคร่กลมเกลียวมักสร้างบรรยากาศที่ดีในบ้านและห้องครัว บ้านมักสะอาดเรียบร้อย เครื่องเรือนถูกจัดวางอย่างเป็นระเบียบ ตู้อาหารมักมีวัตถุดิบเตรียมพร้อมอยู่เสมอ โดยบรรยากาศของห้องครัวในวรรณกรรมเยาวชนมักสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในบ้านและสภาพจิตใจของสมาชิกที่ดูแลห้องครัวเป็นหลัก เช่นในนิยายเรื่อง *Dysfonctionnelle* (Cendres, 2015) ซึ่งครอบครัวของตัวละครหลักมีปัญหา พ่อเข้าออกคุกเป็นประจำ แม่มีอาการทางจิตเวช น้องชายชอบใช้ความรุนแรงเช่นเดียวกับพ่อ ตัวละครหลักได้ให้คำจำกัดความของ "ครอบครัวปกติ" (*une famille fonctionnelle*) ว่าต้องอาศัยอยู่ในบ้านที่สะอาดและเป็นระเบียบ ทุกคนในครอบครัวใช้ส้อม

และมีรับประทานอาหารประเภทเดียวกันในเวลาเดียวกัน และใช้เวลาด้วยกันหลังรับประทานอาหารเสร็จ (75-76) เพราะบ้านของตนเป็นเหมือน "คอกหมู" (une porcherie) (p. 12) ที่ลูก ๆ จะปาอาหารใส่กันและกินอาหารที่ตกพื้น (p. 163) ซึ่งความรกรุงรังภายนอก (un désordre extérieur) ของบ้านนี้อาจมาจาก "ความวุ่นวายในใจ" (un désordre intérieur) ของคนในบ้านนั่นเอง คล้ายกับเรื่อง *Le cabanon de l'oncle Jo* (Smadja, 1996) ที่สภาพห้องครัวแสดงถึงสภาวะปกติ-ผิดปกติของครอบครัว เพราะโดยปกติห้องครัวจะสะอาดอยู่เสมอเพราะป้า "ไม่แค่ว่าแต่เท่านั้น [...] แต่ล้างห้องครัวเลยต่างหาก ทุกวัน วันละสองรอบ"¹² (pp. 22-23) แต่ในวันที่สามีของป้าหายตัวไปจากบ้าน โต๊ะกินข้าวมีถ้วยกาแฟและถ้วยโกโก้ที่ยังไม่ได้ล้างวางอยู่เต็มโต๊ะ กระป๋องกาแฟบอกว่าอยู่บนพื้นมีกาแฟหกกระจายอยู่เต็มไปหมด (pp. 27-28) หรือในวันที่พ่อของตัวละครหลักเสียชีวิต ห้องครัวก็อยู่ในสภาพคล้ายกัน (p. 29) ห้องครัวที่มีความสะอาดเรียบร้อยจึงเป็นสัญลักษณ์ของชีวิตอันสมบูรณ์ที่ตัวละครเฝ้าหา

ความสำคัญประการสุดท้ายของห้องครัวคือเป็นสถานที่ส่งต่อความรู้เกี่ยวกับอาหาร วิธีปรุง และวัตถุดิบของแต่ละวัฒนธรรม Claude Lévy-Strauss (1966) ได้นำเสนอแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างการปรุงอาหารและอารยธรรมไว้ว่าการปรุงอาหารจะเกิดขึ้นได้เมื่อมนุษย์มีความรู้ที่จะก่อไฟและมีอารยธรรมที่จะคิดค้นวิธีการปรุงอาหารเพื่อให้ผู้บริโภคปลอดภัยจากแบคทีเรียในเนื้อดิบ (เช่น การย่างเนื้อ) หรือใช้ภาชนะในการช่วยปรุงอาหารจนสุก (เช่น การต้ม) ไม่เพียงแต่การปรุงจนสุกเท่านั้น วิธีประกอบอาหารและวิธีการรับประทานของแต่ละวัฒนธรรมก็เป็นส่วนหนึ่งของอารยธรรมมนุษย์ที่ผ่านการลองผิดลองถูก ปรับปรุง และปรับเปลี่ยนหลายชั่วรุ่นจนเกิดเป็นภูมิปัญญาที่สามารถถ่ายทอดกันต่อ ๆ มาในวัฒนธรรมนั้น ๆ ได้ ดังนั้น เด็กจะได้เรียนรู้การเตรียมอาหารและรู้จักวัตถุดิบเมื่อได้เข้าครัวพร้อมกับผู้ใหญ่ ดังในนิยายเรื่อง *La barque* (Trung, 2001, p. 15) ที่ตัวละครหลานชายชอบเข้าครัวพร้อมคุณย่าและสังเกตวิธีการเตรียมอาหารที่ "เป็นศิลปะ ดูคล้ายกับการรำมนต์"¹³ เพราะการใช้มีดฝานหรือแล่วัตถุดิบเป็นศิลปะที่คุณย่าสืบทอดให้ตัวละครเอกผ่านการเข้าครัวเตรียมอาหารด้วยกัน โดยคุณย่าจะสอนว่า "บาง ๆ นะหลานรัก บางเหมือนกระดาษเลยทีเดียว"¹⁴

ในระหว่างการถ่ายทอดความรู้ด้านการปรุงอาหาร ผู้ใหญ่และเด็กยังสามารถสร้างความผูกพันกันได้อีกด้วย เช่นในหนังสือภาพเรื่อง *Martine fait la cuisine* (Delahaye & Merlier, 1974) ที่ตัวละครลูกสาวและแม่นั่งอยู่ในสวน โดยลูกสาวนั่งอยู่ข้างกายคุณแม่ผู้คอยกำกับขณะตั้งใจแกะเมล็ดถั่วออกจากฝัก (รูปภาพที่ 3) เช่นเดียวกับในเรื่อง *Verte* (Desplechin, 1996, pp. 124-125) ที่คุณยายและหลานสาวเตรียมมันฝรั่งอยู่ในครัว

¹² « ...elle ne se contente pas de balayer la cuisine [...] elle la lessive, tous les jours et même deux fois par jour. »

¹³ « C'est magique la cuisine de grand-mère, de l'art... »

¹⁴ « Fin, mon chéri, fin comme une feuille de papier »

เพื่อเตรียมมันฝรั่งทอด (frites) ด้วยกัน คุณยายมีหน้าที่ "ปอกเปลือกมันฝรั่ง" (elle a épluché des pommes de terre) และหลานสาวมีหน้าที่หั่นมันฝรั่งที่ปอกเปลือกแล้วด้วยเครื่องมือพิเศษ (Je les ai découpées avec un appareil spécial) ทั้งสองตัวละครทำงานเป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันโดยมีมันฝรั่งเป็นสื่อกลางเชื่อมสายใยระหว่างยายและหลาน และคุณยายจะให้หลานเล่าชีวิตประจำวันของตนให้ฟังไปพลาง เนื่องด้วยบรรยากาศอบอุ่นระหว่างสองตัวละครในพื้นที่ส่วนตัว ทำให้หลานกล้าเล่าความลับของตนให้ยายฟัง¹⁵

Martine veut aider à préparer le dîner de ce soir.

รูปภาพที่ 3 : มาร์ตินนั่งข้างคุณแม่เพื่อช่วยแกะเมล็ดถั่วออกจากฝัก

เมื่อการสืบทอดภูมิปัญญาและการสานสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบอาหารเป็นไปอย่างราบรื่น ตัวละครเด็กมักชื่นชอบการทำอาหารไปโดยปริยาย ตัวละครลูกชายวัยรุ่นเชื่อสายเวียดนามผู้ได้รับการอุปถัมภ์จากเรื่อง *Mon nouveau frère* (Reysset, 2004, pp. 99-100) ที่อยู่ในวัยต่อต้านผู้ปกครองและไม่ใส่ใจการเรียนนัก ได้รู้ว่าตนชอบทำอาหารเมื่อแม่อุปถัมภ์ชวนทำอาหารฝรั่งเศสเป็นประจำ "ทุกครั้งที่แม่อยู่หน้าเตา มินห์จะคอยเป็นลูกมือ

¹⁵ « – Assieds-toi, ma chérie, a-t-elle dit en me tendant mon cornet, et raconte-moi ta semaine.

En picorant dans mon cornet, j'ai commencé à lui parler de mes cours, de mes profs, de mes amis, de Soufi... et de fil en aiguille, emportée par mon récit, ne mesurant plus l'importance de ma trahison, j'ai fini par avouer.

»

บางครั้งแม็กก็สอนเขา แม็กรู้ได้โดยที่เขาไม่ต้องบอกว่าเขาชอบทำอาหารมาก [...] เขาอยากเป็นพ่อครัว แต่ไม่จำเป็นต้องทำงานในร้านอาหารเวียดนาม เพราะเขาเริ่มชินกับอาหารฝรั่งเศสเสียแล้ว"¹⁶

ข้อสังเกตที่น่าสนใจในประเด็นเกี่ยวกับห้องครัวและผู้ดูแลห้องครัวคือ การสืบทอดความชอบและภูมิปัญญาในการทำอาหารมักเกิดจากแม่หรือยายผู้เติบโตในยุคสมัยที่ผู้ชายยังไม่เข้าครัว เมื่อวรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสที่ตีพิมพ์ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 21 พยายามนำเสนอภาพเพศชายในห้องครัว ผู้สืบทอดจึงเป็นได้ทั้งเพศชาย (ตัวละครหลานชายใน *La barque* และตัวละครลูกชายอุปถัมภ์ในเรื่อง *Mon nouveau frère*) และเพศหญิง (ตัวละครลูกสาวใน *Martine fait la cuisine* และตัวละครหลานสาวใน *Verte*) ที่เติบโตมาในยุคสมัยที่เกิดความเท่าเทียมทางเพศมากขึ้น

เมื่อการรับประทานอาหารและการปรุงอาหารมักเกิดขึ้นในครัวที่บ้านเป็นแห่งแรก ๆ สำหรับตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศส เมื่อครั้งต้องจากบ้านและครอบครัวไป ตัวละครจะนึกถึงบ้านยามที่รับประทานอาหารที่เคยรับประทานที่บ้านเกิดมาก่อน อาหารที่ครอบครัวเคยปรุงให้หรืออาหารที่รับประทานพร้อมกับครอบครัวจึงเป็นสิ่งกระตุ้นความทรงจำของตัวละครที่มีต่อบ้านและครอบครัวได้เสมอ

"อาหารของครอบครัว" : เมื่ออาหารคือความทรงจำของบ้าน

"บ้าน " เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในวรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศส เนื่องจากบ้านเป็นสถานที่ที่เด็กถูกเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนจนเติบโตใหญ่ วรรณกรรมเยาวชนหลายเรื่องมักเริ่มต้นที่ฉากในบ้านหรือบริเวณบ้านของตัวละครหลักก่อนออกเดินทางไปยังสถานที่อื่น ๆ และจบลงด้วยฉากในบ้านหรือบริเวณบ้านอีกครั้งหนึ่ง Perry Nodelman (2008) เรียกโครงเรื่องลักษณะนี้ว่า home/away/home story pattern ที่กล่าวถึงการออกผจญภัยของตัวละคร และต้องพบอุปสรรคมากมายก่อนกลับมาที่บ้านเกิดของตนเพื่อดำเนินชีวิตต่อไปอย่างมีความสุข ในระหว่างการผจญภัยอันลำเค็ญก็จะนึกถึงความอบอุ่นและความสะดวกสบายที่เคยได้รับจากบ้านและครอบครัว โดยคำว่า home นี้ไม่ได้หมายถึงบ้านทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังหมายถึงครอบครัวหรือหน่วยสังคมที่ตัวละครผูกพันจนรู้สึกเหมือนบ้าน ดังนั้นเมื่อบ้านและครอบครัวถูกเชื่อมโยงกับอาหารแล้ว อาหารจึงเป็นสิ่งที่นำตัวละคร "กลับบ้าน" ได้ผ่านความอาลัยคิดถึงบ้านและครอบครัว (la nostalgie) ดังเช่นเมื่อตัวละครหลักในเรื่อง *Sans famille* (Malot, 1878, p. 213) ฝันถึงแม่อุปถัมภ์ที่เลี้ยงตนมาดังลูกในอุทร เขานึกถึงเครปซึ่งเป็นอาหารมื้อสุดท้ายที่แม่ตั้งใจจะทำให้รับประทานก่อนที่เขาต้องจากบ้านมา เขาจึงตั้งใจว่าจะกลับไปพบแม่ให้ได้ โดยในตอนท้ายเรื่องก็ได้กลับไปพบ

¹⁶ « Maman est aux fourneaux, Minh lui a donné un coup de main. De temps en temps, elle l'initie. Elle a bien compris, sans qu'il ait besoin de le dire, qu'il aimait beaucoup faire la cuisine. [...] Il aimerait être cuisinier, mais pas forcément dans un restaurant vietnamien. Il a pris goût à la cuisine française. »

แม่และขอให้แม่ทำเครปให้รับประทาน (p. 299) จะเห็นว่าอาหารสามารถเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ตัวละครคิดถึงครอบครัวและบ้านของตนจนตัดสินใจเดินทางกลับบ้านได้

ทว่าความบังเอิญอย่างความฝันในเรื่อง *Sans famille* ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในวรรณกรรมทุกเรื่อง เมื่อพิจารณาวรรณกรรมทั่วไปและวรรณกรรมเยาวชนของฝรั่งเศสที่ตัวละครหลักต้องจากบ้านไปด้วยสาเหตุใดก็ตาม โครงเรื่อง home/away/home มักเกิดขึ้นเมื่อตัวละครดังกล่าวถูกกระตุ้นความทรงจำผ่านสัมผัสทั้งห้าเมื่อรับประทานอาหารประเภทใดประเภทหนึ่งที่เคยรับประทานเมื่อครั้งอาศัยอยู่ที่บ้านเกิด เพราะอาหารสามารถกระตุ้นสัมผัสทั้งห้าได้ในขณะรับประทาน คือรูป (รูปลักษณ์ของอาหาร) รสและกลิ่น (วัตถุดิบและเครื่องปรุง) เสียง (เสียงของผู้ร่วมโต๊ะอาหาร) และสัมผัส (ความกรุบกรอบ เหนียว นุ่ม ฯลฯ) จากการสำรวจของ Alexandra Vignolles and Paul-Emmanuel Pichon (2014, p. 7) อาหารมักทำให้มนุษย์คิดถึงวัยเด็ก บ้านเกิด สมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้รังสรรค์อาหารจานนั้น และเหตุการณ์พิเศษที่ได้รับประทานอาหารบางชนิด ดังที่ Marcel Proust ได้สร้างฉากลิ้มรสขนมมัทเดแลน (madeleine) อันโด่งดังในนิยายเรื่อง *Du côté chez Swann* (1913) การรับประทานมัทเดแลนในวัยผู้ใหญ่ทำให้เขารำลึกถึงวันอาทิตย์เมื่อครั้งยังเด็กที่ได้รับประทานขนมประเภทเดียวกันนี้และความประทับใจต่อขนมดังกล่าว และกล่าวว่ารสชาติอาหารนั้นฝังอยู่ในประสาทสัมผัสของคนยาวนานยิ่งกว่าชีวิตของมนุษย์และความคงทนของวัตถุ ดังนี้ "ผู้คนเสียชีวิตลง สิ่งของสูญสลายไป [...] แต่กลิ่นหอมและรสชาติยังคงอยู่ตราบนานเท่านาน"¹⁷

การกระตุ้นความทรงจำด้วยอาหารเกิดขึ้นได้บ่อยในวรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสเช่นกัน โดยส่วนมากจะเป็นอาหารของคุณย่าหรือคุณยายมากกว่าอาหารของพ่อหรือแม่ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าสมาชิกในครอบครัวกลุ่มที่จะเสียชีวิตเป็นกลุ่มแรกและยังคงมีตัวตนได้อยู่ในความทรงจำของเด็กมักเป็นปู่ย่าตายาย (Mietkiwicz & Schneider, 2010, pp.84-85) ตัวละครยายถูกเชื่อมโยงเข้ากับอาหารรสเลิศที่ถูกใจหลาน ๆ อยู่เสมอ เช่นในเรื่อง *Les mamies* (Kalch, 2008) คุณย่าคุณยาย "รู้วิธีอบทาร์ตหรือขนมเค้กดีกว่าใคร"¹⁸ หรือในเรื่อง *J'aime ma mamie* (Quesada, 2009) ตัวละครหลักอธิบายหนึ่งในเหตุผลที่ตนรักคุณยายว่า "เพราะคุณยายรู้วิธีทำขนมเค้กและแยมแอปริคอต"¹⁹ ดังนั้น โครงเรื่อง home/away/home ในกรณีนี้จึงไม่ได้หมายถึงตัวละครหลักออกจากบ้านเพื่อผจญภัย แต่เป็นการจากไปของตัวละครผู้เป็นที่รัก ก่อนที่จะใช้อาหารเป็นการหวนระลึกถึงตัวละครดังกล่าวอีกครั้ง เช่น เมื่อตัวละครหลักของเรื่อง *Une vague d'amour sur un lac d'amitié* (Desplechin, 1995, p. 67) รับประทานมันฝรั่งทอดซึ่งเป็นอาหารท้องถิ่นของแคว้นทางตอนเหนือของฝรั่งเศส เธอจะ "ได้ยินเสียงคุณยาย

¹⁷ « ...après la mort des êtres, après la destruction des choses, [...] l'odeur et la saveur restent encore longtemps. »

¹⁸ « [Elles] savent faire des tartes ou des gâteaux mieux que personne. »

¹⁹ « J'aime ma mamie. [...] Parce qu'elle sait faire des gâteaux, des confitures d'abricots... »

ร้องเพลง"²⁰ พลังเห็นภาพ "คุณยายปอกมันฝรั่งเพื่อทำมันฝรั่งทอดที่จะต้องเสิร์ฟในกรวยกระดาษสีน้ำเงิน"²¹ การกลับมา "บ้าน" อีกครั้งหลังจากได้กินมันฝรั่งทอดอาจไม่ใช่การเดินทางกลับบ้าน หากแต่เป็นการเห็นภาพของคุณยายผู้เป็นที่รักและบ้านของตนในความทรงจำ

ในขณะเดียวกัน เราอาจตีความคำว่า home ในตำแหน่งสุดท้ายว่าเป็น "บ้านหลังใหม่" ซึ่งตัวละครได้ค้นพบหลังจากออกจากบ้านจริง ๆ ของตนเพื่อผจญภัย มักพบวรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสที่เกี่ยวกับผู้อพยพซึ่งจะเป็นสถานที่ซึ่งตัวละครผู้อพยพผจญภัยใหม่ที่เข้ามาเข้ากับรากเหง้าวัฒนธรรมเดิม โดยมักมีอาหารเป็นองค์ประกอบของวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงบ้านหลังแรกและบ้านหลังใหม่ ดังที่เห็นจากประวัติศาสตร์อาหารในประเทศที่เป็นพหุวัฒนธรรมอย่างสหรัฐอเมริกาและแคนาดาซึ่งผู้อพยพแต่ละชนชาติได้นำวัฒนธรรมอาหารของ "บ้านเกิด" ไปประยุกต์เข้ากับทรัพยากรธรรมชาติของ "บ้านใหม่" โดยผู้อพยพฝรั่งเศสในสหรัฐอเมริกายังคงรับประทานอาหารคล้ายกับเมื่อครั้งยังอยู่ในยุโรป ได้แก่ ซุปผักและถั่ว เนื้อสัตว์ตุ๋น ขนมปัง เนย และเนยแข็ง แต่ก็ใช้เครื่องเทศที่พบในทวีปอเมริกาในการปรุงอาหารทำให้รสชาติต่างจากอาหารฝรั่งเศสต้นตำรับ (Gabaccia, 1998, p. 17)

ในวรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสที่ตีพิมพ์ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 มักไม่พบการตีความของ home ในความหมายของ "บ้านหลังใหม่" เพราะตัวละครมักเป็นคนฝรั่งเศสหรือชาวยุโรปที่วัตถุประสงค์การปรุงอาหารไม่ต่างกันนักในแต่ละพื้นที่ ความรู้สึกท้อแท้บ้านจึงไม่รุนแรงเท่ากับผู้อพยพจากแดนไกลซึ่งยังไม่มีบทบาทในฐานะตัวละครหลักของวรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศส ทว่านับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ระบบการขนส่งและอุตสาหกรรมอาหารพัฒนาขึ้นและประเทศฝรั่งเศสกลายเป็นดินแดนพหุวัฒนธรรม (Hutasankas, 2020, p. 43) ผู้อพยพสามารถซื้ออาหารประเภทและยี่ห้อเดียวกับที่ตนเคยบริโภคในบ้านเกิดได้ จึงพบการใช้อาหารสร้าง home ขึ้นมาอีกครั้งในวรรณกรรมเยาวชนที่เกี่ยวกับผู้อพยพ เพื่อคงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้แม้ต้องอาศัยอยู่บนแผ่นดินใหม่ก็ตาม ตัวละครผู้ใหญ่ที่ต้องการสืบทอดวัฒนธรรมของตนไปยังลูกหลานที่เติบโตท่ามกลางวัฒนธรรมฝรั่งเศสจึงทำอาหารพื้นเมืองของตนขึ้นโต๊ะเสมอ ดังในนิยายภาพเรื่อง *Banana Girl* (Lam, 2019, pp. 56-57) ที่กล่าวถึงตัวละครชาวฮ่องกงที่ย้ายถิ่นฐานตามบิดามาอาศัยอยู่ในกรุงปารีส เธอต้องต่อสู้กับแนวคิดแบบฝรั่งเศสที่โรงเรียนปลูกฝังและอัตลักษณ์ฮ่องกงที่ครอบครัวต้องการให้รักษา อาหารบนโต๊ะของครอบครัวจึงประกอบด้วยวัตถุดิบที่เธอเคยรับประทานเมื่อครั้งยังอาศัยอยู่ที่ฮ่องกงแม้ว่าจะราคาสูงมากในประเทศฝรั่งเศสก็ตาม ได้แก่ ซีอิ๊วขาว ขิง ผักกาดขาว กุ้งแห้ง หัวไชเท้า ลำไย เห็ดหอม รากบัว และน้ำแกงฮวย ซึ่งต่างกับอาหารที่รับประทานที่โรงเรียนซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของฝรั่งเศสทั้งสิ้น (รูปภาพที่ 4)

²⁰ « J'entendais Mamie chanter. »

²¹ « Elle épluchait des pommes de terre pour faire des frites, qu'elle me donne toujours enveloppées dans des cornets de papier bleu. »

รูปภาพที่ 4 : การเปรียบเทียบอาหารที่บ้านและโรงเรียนของตัวละครผู้อพยพชาวฮ่องกงในประเทศฝรั่งเศส

เช่นเดียวกับนิยายเรื่อง *Ma vie à la baguette* (Cattelain, 2015) ที่กล่าวถึงครอบครัวชาวจีนที่อพยพมาอาศัยอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ตัวละครพ่อเป็นผู้ที่นิยมอารยธรรมและวัฒนธรรมจีนมากจึงยังคงรับประทานอาหารจีนในทุกมื้ออาหารที่ปรากฏในเนื้อเรื่องและยังเตรียมให้ลูกชายที่เติบโตในวัฒนธรรมฝรั่งเศสด้วย ดังในฉากต่อไปนี้

"เรื่องแรกที่น่าตกใจในวันนี้คือ พ่อจัดการเตรียมอาหารเช้าแบบจีนให้ผม มีปาท่องโก๋ น้ำเต้าหู้ และโจ๊กซึ่งเป็นข้าวต้มประเภทหนึ่งที่พ่อกินกับผักดองเค็มกับไข่เยี่ยวม้าแบ่งซีก"²² (Cattelain, 2015, p. 19)

"อิม โหยวเถียว แป้งถักเป็นเกลียวทอดที่ส่งกลิ่นน้ำมันไปทั่วทุกถนนในกรุงปักกิ่งยามเช้า กัดแล้วกรอบสู้นัก"²³ (Cattelain, 2015, p. 20)

²² « Première surprise du jour : papa s'affaire à me préparer un petit déjeuner chinois, beignets, lait de soja, zhou. Le zhou, c'est une espèce de porridge de riz bouilli que papa mange avec des légumes saumurés, des morceaux d'œuf de cent ans. »

²³ « Hum, les youtiao, ces beignets torsadés frits, dont les étals des vendeurs de rue embaument les matins pékinois de senteurs huileuse, croustillant sous la dent. »

ดังนั้น บ้านใหม่ในฝรั่งเศสของตัวละครในเรื่อง *Banana Girl* และ *Ma vie à la baguette* จึงยังถูกเชื่อมโยงเข้ากับบ้านเกิดที่ฮ่องกงและจีนด้วยอาหารบนโต๊ะอยู่เสมอ ทำให้ตัวละครเหล่านี้มีสถานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษของตนเข้ากับวัฒนธรรมฝรั่งเศสที่ต้องเผชิญเมื่อต้องออกนอกบ้านได้

ในกรณีที่ตัวละครไม่สามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ได้ อาหารสามารถมีบทบาทในการสร้าง "บ้านใหม่" ที่เขาจะหลบหนีมาพักใจได้ การมีวัตถุดิบ อาหาร และภาษาที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมบ้านเกิดก็ทำให้บ้านใหม่กลายเป็นบ้านที่อบอุ่นมากขึ้นเพราะทำให้ตัวละครไม่รู้สึกรำคาญตัดขาดจากบ้านเกิดมากเกินไป เช่นในเรื่อง *Baiti baitak* (Bernard, 2005, p. 70) ตัวละครที่วัยรุ่นจำเป็นต้องอพยพมาอยู่ในประเทศฝรั่งเศสได้สร้าง "มูเมเยเมน" (coin yéménite) ในห้องพักของตน ประกอบด้วยกระทะ เครื่องเทศ และวิทยุที่เปิดเพลงเยเมน โดยตัวละครเรียกมูเมนี้ว่า "บ้านของฉัน" (mon chez-moi) ที่เปรียบถึงความผูกพัน (l'attache) สายใย (le lien) และที่ยึดเหนี่ยว (l'ancre) สำหรับการใช้ชีวิตในบ้านใหม่แห่งนี้

จากการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถสรุปการประยุกต์โครงเรื่อง home/away/home ของ Nodelman ให้เข้ากับแก่นเรื่องครอบครัวและอาหารได้เป็นตารางดังนี้

	home	away	home
ในวรรณกรรมเยาวชน ฝรั่งเศสทั่วไป	บ้าน/ครอบครัว	การจากบ้านไป/การจากไปของสมาชิกในครอบครัว	การกลับบ้าน/การหวนนึกถึงบ้านหรือสมาชิกในครอบครัวอีกครั้งเพราะอาหาร
ในวรรณกรรมเยาวชน ฝรั่งเศสที่เกี่ยวกับผู้อพยพ	บ้าน	การจากบ้านเกิดไปเพื่อย้ายถิ่นฐานในฝรั่งเศสของตัวละครหลัก	บ้านหลังใหม่ที่เชื่อมโยงกับบ้านหลังแรกด้วยอาหาร

จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอาหารและความคิดถึงเป็นเครื่องมือทางวรรณกรรมที่เชื่อมโยงตัวละครเข้ากับฉากของบ้านได้ทุกครั้งที่ตัวละครถูกกระตุ้นความทรงจำผ่านสัมผัสที่ห้าที่เกิดขึ้นระหว่างรับประทานอาหารเป็นฉากที่สร้างเสน่ห์และอารมณ์ในวรรณกรรมเยาวชนได้ลุ่มลึกเสมอ

สรุป

ไม่ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปมากเพียงใดตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึง 21 สิ่งที่ยังคงเดิมคือความสัมพันธ์ของครอบครัวที่สื่อผ่านอาหาร ดังที่วรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสจากทั้งสามช่วงเวลาสื่อภาพแทนของอาหารในฐานะสายใยในครอบครัวออกมาได้ในสามเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ เมื่ออาหารที่สมาชิกในครอบครัวรับประทานอาหารพร้อมหน้าเพื่อสร้างความสัมพันธ์ผ่านการแบ่งปันอาหารและสนทนาพูดคุย อีกทั้งยังเป็นช่วงเวลาที่ตัวละครผู้ใหญ่จะได้สอนตัวละครเด็กไปพร้อมกับผู้อ่านเกี่ยวกับมารยาทการร่วมโต๊ะอาหารรวมถึงความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหาร อีกสถานที่หนึ่งซึ่งสำคัญต่อการผูกสัมพันธ์ระหว่างตัวละครด้วยอาหารคือห้องครัว เนื่องจากห้องครัวจำกัดผู้ใช้มากกว่าโต๊ะอาหารด้วยการแบ่งหน้าที่ตามเพศ สมาชิกในครอบครัวบางคนเท่านั้นจึงมีสิทธิ์รวมตัวกันเพื่อช่วยกันเตรียมอาหาร บทสนทนาในห้องครัวจึงอาจลุ่มลึกและเจาะจงไปที่ตัวละครใดตัวละครหนึ่งมากกว่า รวมถึงมีขั้นตอนการเตรียมวัตถุดิบเป็นสื่อกลางที่สร้างสายใยระหว่างผู้ประกอบอาหาร เพราะถ้าหากขาดคนใดคนหนึ่งไป ขั้นตอนการประกอบอาหารจะไม่สมบูรณ์ ทำให้สองสถานที่แห่งนี้ในบ้าน (โต๊ะอาหารและห้องครัว) ได้สร้างความทรงจำให้ตัวละคร เมื่อตัวละครจากบ้านและ/หรือครอบครัวมาก็ก็นึกถึงความทรงจำดังกล่าวเมื่อถูกกระตุ้นด้วยอาหาร จากความสำคัญของอาหารต่อครอบครัวทั้งสามประการนี้ จึงกล่าวได้ว่าอาหารเป็นสิ่งที่สร้างสายใยในครอบครัว ผูกสัมพันธ์ไว้แม้ในยามที่สมาชิกในครอบครัวจะไม่ได้อยู่พร้อมหน้ากันดังในอดีตก็ตาม

จึงกล่าวได้ว่า "อาหาร" เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเล่าเรื่อง ทำให้ผู้เขียนสามารถสื่อสารประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการเติบโตทางจิตใจของตัวละครเด็กที่มีอายุใกล้เคียงกับผู้อ่าน หากพิจารณาในมุมของประโยชน์จากการอ่านซึ่งเป็นหน้าที่หนึ่งของวรรณกรรมเยาวชนแล้ว หนังสือที่มีแก่นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวและอาหารส่งเสริมความผูกพันระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก สะท้อนถึงคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างมารยาทในการรับประทานอาหาร อีกทั้งยังเชื่อเชิญให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในการเดินทางผ่านประสาทสัมผัสที่ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงเข้ากับความทรงจำและประสบการณ์ของตนได้

ทั้งนี้ แม้ว่าภาพของครอบครัวที่วรรณกรรมเยาวชนฝรั่งเศสพยายามสนับสนุนให้เกิดขึ้นจริงในสังคมอาจดูเป็นภาพในอุดมคติจนเกินไปสำหรับผู้อ่านที่เป็นผู้ใหญ่ แต่วรรณกรรมเยาวชนนั้นมีหน้าที่ปลุกดันให้เด็กและเยาวชนเปลี่ยนแปลงสังคมของตนในภายภาคหน้า ผู้อ่านวัยเยาว์จึงควรได้ซึมซับภาพที่เหมาะสมตามคุณค่าของสังคมที่ตนอยู่และพยายามสร้างสังคมที่ดีขึ้น โดยเริ่มจากหน่วยสังคมที่เล็กที่สุดของมนุษย์ซึ่งก็คือ "ครอบครัว" นั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

วรรณกรรมเยาวชน

- Audren. (2011). *Les zinzins de l'assiette*. L'école des loisirs.
- Battault, M.-J. (2017). *Petit manuel pour passer à table*. Seuil Jeunesse.
- Bernard, A. (2005). *Baïti baïtak*. Syros Jeunesse.
- Billon, A. (2015). *Monsieur Colibri*. Bang Ediciones.
- Blotz, A. (2017). *Seule à la récré*. Bamboo Éditions.
- Boucher, A.-M. (2006). *La véritable histoire de la Galette des Rois*. Gautier-Languereau.
- Brami, M. (2005). *Goûte au moins !*. Circonflexe.
- Brunhoff, J. de. (1938). *Babar en famille*. L'école des loisirs.
- Cattelain, C. (2015). *Ma vie à la baguette*. Thierry Magnier.
- Cendres, A. (2015). *Dysfonctionnelle*. Éditions Sarbacane.
- Courtin, M. (2007). *T'choupi aime la galette*. Nathan.
- Courtin, M. (2020). *T'choupi fait des crêpes*. Nathan.
- Delahaye, J., & Merlier, M. (1974). *Martine fait la cuisine*. Casterman.
- Desplechin, M. (1995). *Une vague d'amour sur un lac d'amitié*. L'école des loisirs.
- Desplechin, M. (1996). *Verte*. L'école des loisirs.
- Ferdjoukh, M. (2003). *Quatre sœurs*. L'école des loisirs.
- Honoré, C. (1996). *Tout contre Léo*. L'école des loisirs.
- Kalch, F. (2008). *Les mamies*. Minédition.
- Lam, K. (2019). *Banana Girl*. Steinkis.
- Malot, H. (1878). *Sans famille*. Hetzel.

- Peskine, B. (1992). *Chef de famille*. L'école des loisirs.
- Quesada, K. (2009). *J'aime ma mamie*. Scarabea.
- Renard, J. (1894). *Poil de carotte*. Calmann-Lévy.
- Reysset, K. (2004). *Mon nouveau frère*. L'école des loisirs.
- Ségur, Comtesse de. (1858). *Les Malheurs de Sophie*. Hachette.
- Sempé, J.-J., & Goscinny, R. (1963). *Le petit Nicolas et les copains*. Gallimard.
- Seyvos, M. (2003). *L'ami du petit tyrannosaure*. L'école des loisirs.
- Smadja, B. (1996). *Le cabanon de l'oncle Jo*. L'école des loisirs.
- Trung, Q. T. (2001). *La barque*. L'école des loisirs.

เอกสารที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

- Alston, A. (2004). There's No Place Like Home : The Ideological and Mythological Construction of House and Home in Children's Literature. *New Voice in Children's Literature Criticism*. Staffordshire: Pied Piper Publishing.
- Badinou, P., et al. (2020). *Autour de la table. Manger, boire et communiquer*. BSN Press.
- Beardsworth, A., & Keil, T. (1997). *Sociology on the menu: An invitation to the study of food and society*. Routledge.
- Buschinger, D. (2002). *Banquets et manières de table dans la réalité et la fiction au Moyen Âge*. Aix-en-Provence, Presses universitaires de Provence.
- Diogène Laërce. (IV siècle). *Vies, doctrine et sentences des philosophes illustres*.
- Flandrin, J.-L., & Montanari, M. (dir.). (1996). *Histoire de l'alimentation*. Fayard.
- Gabaccia, D. R. (1998). *We are what we eat: Ethnicity and food in America*. Harvard University Press.

- Hutasankas, V. (2020). *Représentation de l'étranger et de l'immigré dans la littérature pour la jeunesse, France et Thaïlande* [PhD Thesis]. Université de Tours.
- Janowski, M., & Kerlogue, F. (Eds.). (2007). *Kinship and Food in South East Asia*. Nias Press.
- Lauriou, B. (1999). Les repas en France et en Angleterre aux XIVe et XVe siècle. *Tables d'hier, tables d'ailleurs*. Odile Jacob, 87-113.
- Lauriou, B. (2008). Athénée, Apicius et Platina. Gourmands et gourmets de l'Antiquité sous le regard des humanistes romains du XVe siècle. *Actes du 18e colloque de la Villa Kérylos à Beaulieu-sur-Mer les 4-6 octobre 2007*, 389-407.
- Lesage, A.-R. (1736). *Le Bachelier de Salamanque ou les mémoires et aventures de Don de Chérubin de la Ronda*. [Online]. Retrieved from <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k65462944.textelImage>
- Lévi-Strauss, C. (1966). The culinary triangle, *Partisan Review*, 33, 586-95.
- Lhuissier, A., et al. (2013). *Who still eats three meals a day? Findings from a quantitative survey in the Paris area*. *Appetite*, 63, 59-69.
- Masson, E. (2004). Culturellement, manger c'est manger ensemble. *L'imaginaire de la table : Convivialité, commensalité et communication*. Harmattan.
- Mietkiewicz, M., & Schneider, B. (2010). Devenir vieux en famille : les mamies et les papys de la littérature jeunesse. *Dialogue*, 188, 83-98.
- Montmasson, D. « Dis donc, T'Choupi. Tout le monde doit être servi ! » Le rituel du repas dans les albums illustrés. *Strenæ* [Online], 15, Retrieved from <http://journals.openedition.org/strenae/3502>
- Murcott, A. (1997). *The sociology of food and eating*. Sage Publications.
- Nadeau, R. (2010). *Les manières de table dans le monde gréco romain*. Presses universitaires de Rennes.

Nodelman, P. (2008). *The Hidden Adult: Defining Children's Literature*. Johns Hopkins University Press.

Tichit, C. (2015). Du repas familial au snack entre copains : le point de vue des enfants sur leur alimentation quotidienne (enquête en milieu scolaire à Paris, France). *Anthropology of food* [Online], 9, Retrieved from <http://journals.openedition.org/aof/7883>

Vignolles, A., & Pichon, P.-E. (2014). A taste of nostalgia: Links between nostalgia and food consumption. *Qualitative Market Research*, 17(3), 225-238.